

אני יושב בחדרי, בתל-אביב, ומקשיב לקולך המוקלט. הקול הוא האיש. וקולך, סעיה, מעקה לנגד עיני את דמותך.

אין זה קול של קנאי. אין זה קול של אידיאליסט מטורף, של הוזהריות בהקיץ. של כונה אוטופיות. זהו קולו של אדם שקול מאד. אדם ראצינולי, אדם הגיוני. אתה ראת בעיניך אידיאל גדול. פעלת למען הגשמת אידיאל זה במציאות. בדרכים הגיוניות. היה לך העוז לעשות מעשה היסטורי, לפרוץ דרך חדשה, ללכת לפני המחנה. אך עשית זאת בעיניים פקוחות, תוך חישוב הסיכויים והסיכונים. הלכת קדימה, בצעדים אמיצים אך זהירים. וכאשר היה נזמה לך שהפרות, גם הלכת צעד אחורה.

אף שהיית צעיר ממני ב-17 שנים, היה נדמה לפעמים שאתה המבוגר מבין שנינו. כמה פעמים הזהרת אותי: לא להיחפז, לא לדרוש את הבלתיאפשרי, לבדוק בכל

מאה

אורי אבנרי

שלב מה ניתן להשיג, לדרוך לפעמים במקום. עד כדי כך שלפעמים היה נדמה לי שאתה זהיר מדי, שאתה מגזים בהערכת המיכשולים.

ורק מותך הזכיר לנו את הסיכון הכביר שקיבלת על עצמך, את אומוץ-הלב האגדתי שהיה דרוש לך כדי לעשות מה שעשית, מעשה שיירשם כאותיות של זהב בדברי הימים של עמך.

האם ידעת שאתה שם את חייך בכסף?

התלוצצנו על כך לא פעם. כאשר נקטנו אמצעי-זהירות, עשינו זאת בחיך של זילזול, כאילו זוהי בדיחה. לא היית אדם דמנאטי. התפארת בכך שבחיך לא נשאת נשק. עוד מצלצלים באוזני דבריך: „אם ישימו בידי אקדה, לא אדע מה לעשות בו.“ הודעה אנטי-הירואית מאד בפי אדם המייצג אירגון, ששמו הפך שגנרדף לאלימות מדינית.

אבל ידעת שאתה מסכן את חייך. ואני ידעתי שידעת.

אחרי ההתנקשות בחיי, לפני שנתיים, היית אחד הראשונים שטילפנו לביתי כדי לברר מה שלומי. כשלא מצאת אותי שם, טילפנת לבית-החולים. אני זוכר את קולך המודאג. (תמהתי אז: מה היתה המרכיבית אומרת. אילו ידעה כי בצד השני של הקו מדבר נציג בכיר של אש"ף?)

נוכרתי בשיחה זו כאשר טילפנתי השבוע לאשתך, אחרי קבלת הידיעה הסתומה הראשונה על ההתנקשות בחייך, כדי לברר מה שלומך.

סיכנת את חייך, וידעת זאת. אתה, שלא נשאת נשק, היית אמיץ לאין שיעור יותר מכל אנשיהמדינה. כמה משני הצדדים, החוצים גבולות והזורעים מוות. סיכנת את חייך למען השלום, ידעת מה הי מחיר. השכנע שילמת אותו כמי לואו.

אני מקשיב לקולך השקט. ההגיוני, ואני נזכר בפגישתנו הראשונה, לפני שנים, בלונדון.

דיברנו בטלפון. היית מיסתורי, מחתרתי. אמרת לי להמתין בבית-המלון שלי להודעה נוספת ממך. חיכיתי. לפתע צילצל הטלפון שוב. היית למטה. בטרקלין המלון, הודעת לי שאתה עומד לעלות מייד לחדרי.

גיש עבר במוחך, באותם רגעים שלפני פגישתנו הראשונה? אני יודע רק מה עבר במוחי.

הייתי לברי, בעיר זרה, מדי נשק, כדי הגנה. שאדתי את עצמי: אולי זאת מלכודת? אולי משתמשים בך? אולי עומדים לפרוץ לחדר פיראיון המושבים, כדי לרצוח או לחטוף?

ואם לאו: האם זוהי פגישה חוקית? האם לא יתייחסו שילטונות המדינה אל פגישה זו כאל מגע עם סוכן זר? האם לא אאסר בחוזרי הביתה, ואבלה שנים ארוכות בכלא? אתה לא יכולת להתחמק ממחשבות דומות. נציגי אש"ף בכמה בירות אירופיות נהרגו בשיטות מתוחכמות. רצח בושקי בעיר לילהאמר היה עדיין טרי ביזרונו. בוודאי שאדתי את עצמך, באותם

סעיה

אורי

אתה!

אייאפשר היה שלא לחכב אותך. אמרתי זאת השבוע בטלפון לחילדה, אשתך, כאשר ניסיתי להביע לה את רגשותי שלוש שעות אחרי המעשה. „כולם אהבו אותו.“ השיבה בקול שקט. שלא נשבר תחת עוצמת המהלומה הנוראה. כולם אהבו אותך — מיזכר הי רוצחים.

מה היינו איש לרעהו — אויבים? אחים למאבק? ידידים? יריבים? ר-אולי הכל ביחד?

לא פעם היינו צריכים להזכיר לעצמנו שאויבים אנחנו. שאיך עלולים להרוג אותי, שאיך עלולים להרוג אותך. הרבה מאד דם נשפך בין עמינו, הפריד בינינו. אולם לפני שנפגשנו, קראתי את שני המאמרים ההיסטוריים שפירסמת בטיימס הלונדוני בנובמבר 1973. בשלהי מלחמת יום-הכיפורים, ובהם השמעת את הבשורה המהפכנית: שישראל היא עובדה שיש להכיר בה. שהפיתרון היחידי לבעיה כיום הוא הקמת מדינה פלסטינית לצד ישראל, תוך שלום עימה.

היית המנהיג הכביר הראשון שי העז לומר זאת בפומבי, בפה מלא — הראשון באש"ף, הראשון בעם הפלסטיני, הראשון במדינות-הערבי מות הערכיות.

סיפרת לי שעקבת במשך שנים רבות אחרי מאמרי בהעולם הזה, ציטטת באוזני רבים מהם, התווכחת איתי על אחדים מהם. התווכחנו הרבה. ידענו שלא נסכים על דברים רבים, השייכים לעבר. ידעתי שלא אשנה את דעתך על הציונות, ידעת שלא תשנה את דעתי על תולדות הסיכסוך. היו לנו דיעות שונות על העתיד להתרחש בעוד מאה שנה.

אך מצאנו, כבר בפגישה הראשונה, שאנחנו מסכימים לגמרי על הפיתרון הר דרוש עתה: הכרה פלסטינית בקיום מדינת ישראל, הכרה ישראלית בקיום העם הפלסטיני, דריקום של שני העמים בשתי מדינות לאומיות נפרדות, ישראל ופלסטיין, המקיימות ביניהן יחסי אחווה וידידות. ידעת שזה טוב לעם הפלסטיני. ידעתי שזה טוב לישראל.

היינו שותפים לדועה זו, והיינו שותפים כמאבק להגשמתה. אך היינו שייכים לשני מחנות אויבי בים, המבצעים מעשיזוועה איש נגד רעהו. נפגשנו בשולי שדה הקמל, שבו זרועות הגוויות של אחיך ואחי.

כשראיתך לאחרונה, לפני שלושה חודי שים, בסמינר בלונדון, אמרת מעל הבמה: „אין בינינו אייבהנה. יש בינינו סיכסוך. אין אנחנו ידידים. אנחנו אויבים. ומפני שאנחנו אויבים, אנחנו צריכים לעשות שלום בינינו. אין עושים שלום בין ידידים. עושים שלום בין אויבים.“

ולאחר מכן, בשיחה פרטית ליד המיזנון, הסברת לי: „עשינו טעות. אמרנו בבירות: אורי אבנרי הוא אדם טוב. מתי פלד הוא אדם טוב. צריכים לדבר עימם.“ זה לא נכון. אנחנו לא צריכים לדבר איתכם מפני שאתם אנשים סימפאטיים, המבינים אותנו. אנחנו צריכים לדבר איתכם מפני שאתם אויבים. את זאת היינו צריכים להגיד בבירות מלכתחילה.“

כן, היינו אויבים. הושטנו יד, איש לרעהו, מעל לתהום הפעורה — תהום שבלעיה את הייהם של דוחמים כה רבים, חיהם של נשים וילדים.

פעלנו כדי לסתום את התהום הזאת, כדי לשים קץ לביזבוז הנורא הזה של חייאדם.

עכשיו בלעה התהום גם אותך.

אני מקשיב לקולך. אני שומע את צחוקך. הנה קטע של שיחה טלפונית, מפברואר 1976: טענתי שעשית מעשה מוטעה ביחס לאחת הקבוצות הישראליות. אמרת: „קשה לעסוק בכם. הישראלים.“ השבתי: „קשה לעסוק בכם. הפלסטינים.“ צחקנו.

הוספתי: „יש לנו עסק עם שני עמים קשים.“ צחוקך בוקע מן הי הקלטה, מהדהד בחדר.

הרבה רגעים מבדחים נחרתו בזיכרוני. גם רגעים שלא יכולת לדעת עליהם. הנה, שילפנת לביתי באחד הערבים. רצית לדעת אם נכון שאבא אבן חזר לממשלה (של רביץ). הסברתי לך מה מעמדו האמיתי של אבן. שוחחנו כמה דקות.

בחדרי ישב אז אלוף צה"ל. הוא הקשיב לשיחה המבודדת. בתום השיחה שאל: (המשך בעמוד 38)

לחדר, את המבט החוקר, החטוף, שהעפת סביבך.

אך בעיקר אני זוכר את הרושם שעשית עלי ברגע הראשון. בני-אדם, ככל בעל-החיים, מודדים איש את רעהו באלפית השנייה הראשונה, בדרך אינטואיטיבית. מודדו איש את רעהו, איש את אויבו. חיבבתי אותך, מהרגע הראשון.

רגעים: אולי זאת מלכודת? אולי משתמשים בו? אולי הוא עצמו סוכן מתווכחם? אולי ממתינה לי בחדר, שם למענה, פיתת-היסוס? ואם לאו: מה יגידו האירגונים השונים באש"ף אם יוודע להם דבר הפגישת עם האויב הציוני? האם לא יחסלו אותי? אני זוכר את הנקישה בדלת, את כניסתך